

**В'ячеслав Липинський –
поляк за походженням, українець за духом**

Видатний український історик, соціолог, публіцист, теоретик українського консерватизму, один із організаторів Української демократично-хліборобської партії, посол України в Австрії В'ячеслав Липинський до останнього подиху був палким прибічником української державності, як продовження традиції гетьманства.

Побачив світ син Казимира і Клари 5 (17) квітня 1882 року в селі Затурці Володимирського повіту на Волині (тепер Локачівський район) в старовинній заможній шляхетській сім'ї, представники якої себе однозначно ідентифікували як поляки. За своїм походженням ця родина належала до роду земельної шляхти, одна лінія якого – прийшла на початку XVII ст. в Україну і осіла на Поділлі, придбавши там великі земельні маєтки і займала в XVIII і XIX ст. різні посади в земському і військовому урядах. Батько В'ячеслава Казимира одіичив село Затурці по своїй матері з шляхетського Волинського роду Бечковських [1]. Він закінчував військову школу і брав участь у русько-турецькій війні 1877-1878 рр. у чині саперного старшини, а в 1880 році пішов у відставку і оселився в Затурцях. Наступного року Казимир Липинський оженився з шляхтянкою Кларою Рокицькою. Їхнім первістком і став В'ячеслав (при хрещенні – Вацлав-Вікентій). Сім'я Липинських була багатодітна, окрім В'ячеслава, в ній виховувалися ще двоє хлопців Станіслав та Володимир і дівчина Ванда [2].

Рідне село Липинського Затурці, де проходили його дитячі роки, було доволі велике і наближене до містечка. Жили тут не лише селяни. Великий відсоток становила польська шляхта. Недарма в Затурцях існувала не тільки православна церква, але була і католицька громада та функціонував костел, а село виступало культурним осередком для місцевих польських шляхтичів. Також варто зауважити, що Затурці знаходяться на півдорозі між Луцьком і Володимиром-Волинським – двома старовинними (у той час повітовими) містами. У них збереглося багато пам'яток старовини, відвідуючи які, Липинський не міг не відчувати «духу минулого». І, певно, це стало далеко не останнім чинником його зацікавлення історією.

Народження в заможній шляхетській родині відкривало перед В. Липинським непогані життєві перспективи. Він гарантовано міг отримати добру освіту, зробити кар'єру, забезпечити собі небідне життя. Але, як говорить приказка: «кожен коваль своєї долі».

Родина Липинських належала до «кресов'яків», тобто поляків, які жили на кресах – околиці «польського світу» і, незважаючи на усвідомлення своєї польськості, були переважно місцевого походження. Вони добре знали українську народну мову, говорили з українським акцентом, співали українських пісень. Тобто, у В. Липинського була можливість вибору кількох національних ідентичностей. Він міг вибрати польську, як обумовлювало його походження, виховання, оточення і як зробили його брати і сестра. Міг віддати перевагу російській ідентичності, як у той час вимагала система імперії, зокрема, освіта. Проте В'ячеслав вважав себе українцем [3]. Щоб зрозуміти це, слід звернутися до основних моментів його біографії.

У батьківському домі В. Липинський здобув гарне виховання і початкову освіту. 20 серпня 1893 року його віддали до другого класу Житомирської чоловічої гімназії, але через слабке здоров'я В'ячеслав почав пропускати заняття. Згодом батьки перевели його до Луцької, а потім – до Першої Київської гімназії [4]. Саме у Києві він зблизився з українофільським середовищем і долучився до так званих «хлопоманів». Все це, зрештою, призвело до того, що Липинський став відверто декларувати свою українську позицію. За його словами, ще з ранніх літ величчю своєю «притягнуло до себе українство» і він присвятив боротьбі за українську державність все своє життя [5].

Після закінчення гімназії Липинський у 1902-1903 рр. відбував службу в 11-ій кавалерійській дивізії у Кременці. У цьому місці дуже своєрідно перепліталися польськість, російськість та українськість. Поляки вважали Кременець одним з осередків польської культури, бо це батьківщина Юліуша Словацького – одного з найвидатніших польських поетів-романтиків. Водночас тут домінували потужні українські традиції. У Почаївській лаврі друкувалися книги українською мовою, а в Кременецькому ліцеї робилися спроби примирити поляків та українців. Але Кременеччина була місцем, в якому царський уряд здійснював активну русифікацію. Після польських повстань у 1830-1831 рр. лицей закрили, а в його приміщенні була організована православна семінарія, Почаївську лавру у греко-католиків забрали і передали православним. Драгунський Рижський полк, в якому служив В. Липинський, був теж осередком російськості. Проте служба в армії не зробила з нього росіянина, а навпаки сформувала опозиційність по відношенню до російського самодержавства [6]. Такою непохитною була його воля, що всупереч всім зовнішнім умовам В. Липинський став українцем.

Через загострення хвороби військова комісія визнала В'ячеслава Липинського «нездатним до війська через легені та серце». Тоді він

залишив службу і вступив до Ягеллонського університету у Кракові, спочатку на агрономічний, а потім на філософський факультет [7]. Історичні та соціологічні студії продовжував далі у Женеві. І хоча навчався Липинський за кордоном, проте часто бував в Україні, а з 1913 р. оселився на власному хуторі Русалівські Чагари (біля Умані), подарованому йому дядьком Адамом Рокицьким. Згодом він налагоджує зв'язки з українськими культурними діячами, зокрема, Борисом Грінченком, займається журналістикою та редакторською діяльністю. У своєму маєтку В'ячеслав Липинський зібрав велику бібліотеку книг з історії та соціології і вважав, що еліта, котра володіє значними матеріальними засобами, має вкладати їхню частку в культуру. Тому на хуторі, крім господарювання, В. Липинський пише перші праці, які стосуються козацької доби. Він усвідомлював необхідність повернення українському народові, який «живе, хоче жити й буде жити як народ незалежний», його еліти. Ще в 1909 році в Кракові В. Липинський написав брошуру «Шляхта на Україні: її участь у житті українського народу на тлі його історії», у якій закликав польську шляхту в Україні визначитися: буде вона з народом, зійде з позиції колонізаторів чи опиратиметься ходові історії [8].

У 1912 р. В. Липинський видав об'ємну працю, складену з наукових робіт та історичних документів «З історії України», присвячену В. Антоновичу, П. Свенціцькому і Т. Рильському, які повернулися до рідного народу, залишивши спольщене середовище тодішньої шляхти [9]. Основну частину книги він присвятив «історії боротьби шляхти української в повстанських шеренгах під проводом Б. Хмельницького». В ній дається висока оцінка діяльності гетьмана Хмельницького. Також у книзі «З історії України» Липинський хотів продемонструвати зв'язок між двома поколіннями «українців польської культури». Проте, між ними були певні відмінності. «Хлопомани» старшого покоління відмовлялися від римо-католицької віри і переходили у православ'я для того, щоб продемонструвати своє «злиття» з народом. Натомість, Липинський і його соратники не відмовлялися від католицького віросповідання, демонструючи свій аристократизм і польськість [10]. Цю книжку було видано за підтримки «українських» поляків.

В'ячеслав Казимирович частину своїх праць писав польською мовою, бо хотів як найскоріше поширити українську політичну і національну свідомість серед спольщеної частини українських хліборобів-землевласників [11].

Напередодні Першої світової війни він брав участь в організації за межами Російської імперії українського політичного центру, пізніше трансформованого в Спілку визволення України. В березні 1914 році

В. Липинський був обраний дійсним членом Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові.

Під час війни був мобілізований до царської армії, у Східній Пруссії дістав важке поранення, через що повернувся до наукової діяльності і активно зайнявся громадською та політичною діяльністю [12].

Під час революції Липинський політичним лідером не став і не міг зрозуміти того, що революція в Україні мусила відбутися. У той час він перебував у Полтаві і брав участь в українізації військових частин. У 1917 р. утворилася Українська демократична хліборобська партія, яка мала на меті згуртувати заможних хліборобів та виражати їхні інтереси. В. Липинський виступав провідним ідеологом і написав партійну програму, основою якої була оборона державної суверенності України та збереження прав власності на землю. Але УДХП не стала помітною політичною силою.

Навесні 1918 р. В'ячеслав Липинський зблизився з Павлом Скоропадським, майбутнім Гетьманом Української Держави. За часів гетьманату він був призначений повноважним міністром і послом Української держави в Австрії. Проте у 1919 р., після розриву стосунків з П. Скоропадським, Липинський виїхав на постійне проживання до Відня.

В еміграції В. Липинський став головним ідеологом української державності. Він оселився в Райхенау, гірському містечку у нижній Австрії, де проживав майже безвиїзно до осені 1926 року. Саме на ці роки припадає його найінтенсивніша наукова і громадська діяльність. Тут Липинський керує створеним ним у 1920 р Українським союзом хліборобів-державників, друкується в періодиці, видає збірники «Хліборобська Україна» (1920-1925 рр.). У той час пише основну соціолого-політологічну працю «Листи до братів-хліборобів» (видана у 1926 р.) [13]. В ній В. Липинський виклав своє неординарне бачення історії України, причини і наслідки втрати державної незалежності після смерті Б. Хмельницького та в нові часи, коли зазнала поразки УНР й держава гетьмана Скоропадського, розробив власну теорію держави-нації, за якою ідеалом для України є спадкова монархія на чолі з гетьманом. У 1930 році прихильники Липинського створюють Братство українських класократів-монархістів, гетьманців.

Слабке здоров'я не дало змогу реалізувати всі задуми до кінця. Хронічна легенева хвороба Липинського загострювалася і після серцевого нападу 14 червня 1931 року він помер. Тіло В'ячеслава Казимировича перевезли і поховали в рідному селі Затурцях на Волині в родинному склепі.

В радянський час у 1945 році склеп було зруйновано, а ім'я В'ячеслава Липинського заборонялося згадувати, як «буржуазного націоналіста».

Лише у 1991 р., коли Україна стала Незалежною, земляки відновили могилу, заклали навколо неї сквер. Цього ж року у Києві було створено молодіжну історико-філософську студію ім. Липинського, яка поставила за мету відродження консервативної історіософічної української школи вченого [14].

До 120-річчя з дня народження скульптори Дацюки виготовили на надмогильному п'єдесталі його погруддя. На Волині реставрували будинок Липинських [15]. А Україна далі чекає на своїх лицарів-романтиків, які ідею Української держави, її силу та славу поставлять вище за все.

Література

1. Курас І. Ф. Провідники духовності в Україні. – К. Вища школа, 2003, с. 56.
2. www.simya.com.ua/articles/45/8119/ В'ячеслав Липинський: доля, вчення, актуальність // лютий 2010.
3. Терещенко Ю. В'ячеслав Липинський та його доба. – Київ-Житомир, 2008. – С. 167.
4. Іваницька Л. В. Липинський В'ячеслав (Вацлав-Вікентій) Казимирович // Діячі науки і культури України: нариси життя та діяльності / ред. А. П. Коцур, Н. В. Терес; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Чернівці: Книги XXI, 2007. – С. 350.
5. Соколова Л. В'ячеслав Липинський // Зрослись душею, сплелись корінням: зб. іст. нарисів / укл.: М. Рубанець. – К.: Успіх і кар'єра, 2008. – С. 219.
6. Курас І. Ф. Провідники духовності в Україні. – К.: Вища школа. 2003. – С. 57.
7. Соколова Л. В'ячеслав Липинський // Зрослись душею, сплелись корінням: зб. іст. нарисів / укл.: М. Рубанець. – К.: Успіх і кар'єра, 2008. – С. 219-220.
8. Терещенко Ю. В'ячеслав Липинський та його доба. – Київ-Житомир, 2008. – С. 166.
9. Соколова Л. В'ячеслав Липинський // Зрослись душею, сплелись корінням: зб. іст. нарисів / укл.: М. Рубанець. – К.: Успіх і кар'єра, 2008. – С. 214.
10. www.simya.com.ua/articles/45/8119/ В'ячеслав Липинський: доля, вчення, актуальність // лютий 2010.
11. Соколова Л. В'ячеслав Липинський // Зрослись душею, сплелись корінням: зб. іст. нарисів / укл.: М. Рубанець. – К.: Успіх і кар'єра, 2008. – С. 214.
12. Іваницька Л. В. Липинський В'ячеслав (Вацлав-Вікентій) Казимирович // Діячі науки і культури України: нариси життя та діяльності / ред. А. П. Коцур, Н. В. Терес; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Чернівці: Книги XXI, 2007. – С. 349.
13. www.simya.com.ua/articles/45/8119/ В'ячеслав Липинський: доля, вчення, актуальність // лютий 2010.
14. Соколова Л. В'ячеслав Липинський // Зрослись душею, сплелись корінням: зб. іст. нарисів / укл.: М. Рубанець. – К.: Успіх і кар'єра, 2008. – С. 215.